

Κώδικας Δεοντολογίας Επαγγέλματος του Συντηρητή Αρχ/των και Έργων Τέχνης

Πηνελόπη Μαυρουδή.

Συντηρήτρια Αρχ/των της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεοτέρων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Γενική Γραμματέας της Πανελλήνιας Ένωσης Συντηρητών Αρχ/των.

Η πλούσια Πολιτιστική Κληρονομιά της Χώρας μας η οποία ξεκινά από τα βάθη της Ιστορίας, η πληθώρα των ανασκαφών από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα αλλά και ότι σώθηκε στην επιφάνεια της πολύπαθης Ελληνικής γης, Μνημεία μοναδικής καλλιτεχνικής αξίας, που αποτελούν και Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, δημιούργησαν πολύ γρήγορα την ανάγκη αναγνώρισης και προώθησης του επαγγέλματος του Συντηρητή Αρχ/των και Έργων Τέχνης.

Η πολιτεία έδωσε στον Έλληνα Συντηρητή σε θεσμικό, εκπαιδευτικό και επιστημονικό επίπεδο, τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει τις σύγχρονες απαιτήσεις του επαγγέλματος μέσα από μια διεπιστημονική συνεργασία.

Η Πανελλήνια Ένωση Συντηρητών Αρχαιοτήτων (ΠΕΣΑ) αποτελεί το μεγαλύτερο Συνδικαλιστικό Όργανο των Εργαζομένων Συντηρητών στις Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και στα Μουσεία. Από το **1974** που ιδρύθηκε ασχολείται με τα σοβαρά προβλήματα του κλάδου, έχοντας να επιδείξει μέχρι σήμερα, πλούσια συνδικαλιστική δράση και επιτυχίες σε θεσμικό επίπεδο. Μέλη της είναι και ενεργά μέλη στα Ελληνικά Τμήματα του ICOM, του ICOMOS του IC καθώς επίσης και του ICCROM.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα αρχίζει να διαφαίνεται η αλλαγή σε ότι αφορά στη σημασία της Προστασίας και εν γένει στις αρχές που διέπουν τις επεμβάσεις στα Μνημεία.

- Το συνέδριο της Ρώμης το **1930**, η Συνάντηση της Αθήνας και η χάρτα που απορρέει από την συνάντηση αυτή το **1931**, συνέβαλαν στην ανάπτυξη ενός εκτεταμένου διεθνούς κινήματος που πήρε συγκεκριμένη μορφή σε Εθνικούς καταστατικούς χάρτες στις δραστηριότητες του ICOM και της UNESCO, καθώς και στη δημιουργία από την τελευταία του «Διεθνούς Κέντρου Μελετών για την συντήρηση και την αποκατάσταση των Πολιτιστικών αγαθών».
- Το **1964** στη «**Χάρτα της Βενετίας**» παρουσιάζονται για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο, βασικές Αρχές Συντήρησης στα άρθρα 2-9 και 16, καθιστώντας σαφή πλέον την αναγκαιότητα της επιστήμης της Συντήρησης των Αρχ/των.
- Το **1975** η «**Διακήρυξη του Άμστερνταμ**» δίνει μία παγκόσμια κατευθυντήρια γραμμή για την προστασία της Αρχιτεκτονικής και Πολιτιστικής κληρονομιάς των λαών.
- Το **1978** πραγματοποιείται Διεθνής Συνάντηση της Επιτροπής του ICCROM, αρμόδια για τις αρχές στη συντήρηση και εκπαίδευση και βρίσκει την ΠΕΣΑ να αγωνίζεται για την μονιμοποίηση για πρώτη φορά Συντηρητών Αρχ/των στο Υπουργείο Πολιτισμού, γεγονός που πραγματοποιείται το **1981**.
- Το **1984** στην Κοπεγχάγη σε Διεθνή Συνάντηση του ICOM καθιερώνεται το κείμενο «**Ο Συντηρητής – Ορισμός του Επαγγέλματος**» το οποίο μεταφράζεται αμέσως από το

Ελλ. Τμήμα του ICOM και υιοθετείται από την ΠΕΣΑ. Την ίδια εποχή η Ένωση αγωνίζεται δυναμικά για την κατοχύρωση – αναγνώριση του επαγγέλματος του συντηρητή και την ίδρυση Πανεπιστημιακής Σχολής Συντήρησης.

- Το **1985** ιδρύεται στην Αθήνα με πρωτοβουλία της ΠΕΣΑ το τμήμα Συντήρησης Αρχ/των και Έργων Τέχνης στο Τ.Ε.Ι., καλύπτοντας έτσι το εκπαιδευτικό κενό από το 1977, χρονιά που έκλεισε το αντίστοιχο τμήμα της Σχολής Δοξιάδη (Α.Τ.Ο.).
- Το **1993** στο Συνέδριο του ICOMOS στη ΣριΛάνκα υιοθετούνται κοινές αρχές και αναφέρεται η ανάγκη ύπαρξης κώδικα δεοντολογίας των επεμβάσεων αλλά και η αναγκαιότητα διεθνούς συνεργασίας και συστηματικής εκπαίδευσης των Συντηρητών.

Επίσης την ίδια χρονιά ανακοινώνεται «ο **Συντηρητής έργων Τέχνης – Κώδικας Δεοντολογίας**» της ECCO οποίος μεταφράζεται και υιοθετείται αμέσως από την ΠΕΣΑ.

-Και ενώ όλα αυτά συμβαίνουν σε διεθνές επίπεδο στην Ελλάδα η ΠΕΣΑ το **1997** σε συνεργασία με αδελφά σωματεία, πραγματοποιεί την πρώτη μεγάλη επιτυχία του κλάδου.

Στην παράγραφο 6 του άρθρου 9 του Νόμου 2557/97 περιγράφονται οι όροι και οι προδιαγραφές απόκτησης αδείας άσκησης επαγγέλματος του Συντηρητή Αρχ/των κατοχυρώνοντας έτσι το επάγγελμα. Βασική προϋπόθεση για την απόκτηση της αδείας αυτής είναι το πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και συγκεκριμένη εμπειρία στο αντικείμενο ανά ειδικότητα. Η ΠΕΣΑ αισθάνθηκε δικαιωμένη, όταν το 1998 στη Βιέννη κατά την Ευρωπαϊκή Συνάντηση Συντηρητών στο πλαίσιο του Fulco-project στο ομώνυμο κείμενο της Βιέννης αναφέρθηκε ότι η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα στην Ευρώπη που έχει

αναγνωρίσει και κατοχυρώσει το επάγγελμα του Συντηρητή Αρχ/των με Νόμο.

Η κατοχύρωση αυτή του επαγγέλματος επισφραγίστηκε μετά από αγώνες λίγα χρόνια αργότερα το **2002**, με το Άρθρο 43 του Νόμου 3028/02 **"Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και ενγένηι της Πολιτιστικής Κληρονομιάς"** όταν η άδεια αυτή θεωρείται πλέον απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάληψη εργασιών συντήρησης σε κινητά και μνημεία και σε γλυπτικά, ζωγραφικά, διακοσμητικά ή άλλα στοιχεία τα οποία είναι αναπόσπαστα τμήματα ακινήτων μνημείων, ύστερα από μελέτη που εγκρίνεται από την Υπηρεσία που έχει και την εποπτεία του έργου.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Είναι γεγονός ότι από πολύ νωρίς η ΠΕΣΑ είχε αντιληφθεί σε συναντήσεις τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και Διεθνές επίπεδο που συμμετείχε, την ανάγκη δημιουργίας ενός κώδικα δεοντολογίας στον Ελληνικό χώρο, ο οποίος θα εξασφάλιζε καλύτερη επικοινωνία στους επαγγελματίες και θα αποτελούσε σημείο αναφοράς για τους νεώτερους Συντηρητές.

Η ΠΕΣΑ γνώριζε πολύ καλά ότι μόνο θεσμικά θα μπορούσε να πετύχει τον στόχο της. Η πίεση που δέχτηκε το ΥΠΠΟ για να ικανοποιήσει το αίτημα και να το συμπεριλάβει στο Νόμο του 97 ήταν μεγάλη. Είχε όμως σαν αποτέλεσμα να προβλέπεται στις διατάξεις του η σύσταση κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματος του Συντηρητή Αρχ/των, εντός 1 έτους από την ψήφιση του Νόμου. (Ν.2557/97 Άρθρο 9 § 6 εδάφιο δ,ββ)

Μέσα στο χρόνο που ακολούθησε το Δ.Σ. της ΠΕΣΑ σε συνεργασία με τον προϊστάμενο της ΔΣΑΝΜ του ΥΠΠΟ κ. Ν. Μίνω και τον συνάδελφο Α. Φουντουλάκη, επεξεργάστηκε κείμενο για την σύσταση του οποίου ελήφθησαν υπ' όψιν διεθνείς κανόνες, βασικές

έννοιες και αρχές που περιλαμβάνονται σε διεθνείς Χάρτες και Κώδικες Δεοντολογίας, το οποίο και κατέθεσε στο Υπουργείο Πολιτισμού, έχοντας την έγγραφη έγκριση των Ελληνικών Τμημάτων του ICOM και του IIC. Το κείμενο αυτό έγινε δεκτό από την Υπουργό Πολιτισμού και με Υπουργική Απόφαση δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως το 2000, αποτελώντας Νόμο του Κράτους. Ο Ελληνικός Κώδικας Δεοντολογίας του επαγγέλματος του Συντηρητή Αρχ/των και Έργων Τέχνης ήταν πλέον γεγονός. Αποτελείται από 4 ΚΕΦΑΛΑΙΑ και 32 Άρθρα.

Είναι ένας σύγχρονος Κώδικας που περιέχει τις αρχές, τις υποχρεώσεις και τη συμπεριφορά που πρέπει να ακολουθεί αυστηρά κατά την άσκηση του επαγγέλματος του ο Συντηρητής Αρχ/των και Έργων Τέχνης, ο οποίος κατέχει την άδεια άσκησης επαγγέλματος σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2557/97 άρθρο 9 § 6 (άρθρα 2 και 13 του Κ.Δ.)

Στο άρθρο 2 αναφέρεται ότι το επάγγελμα θα πρέπει να ασκείται στο πλαίσιο της ισχύουσας νομοθεσίας για την Προστασία των αντικειμένων πολιτιστικής Κληρονομιάς των Εθνικών και των Κοινοτικών σχετικών Νόμων καθώς και των συναφών κανονισμών και συμφωνιών, ειδικότερα σε ότι αφορά σε θέματα υγείας και κανόνων υγιεινής, ασφάλειας, ασφαλίσεως, απασχόλησης, κλοπής κλπ.

Ένας Κώδικας που περιλαμβάνει εκτός από τις γενικές αρχές, τις υποχρεώσεις των Συντηρητών έναντι των έργων, τις υποχρεώσεις έναντι του ιδιοκτήτη ή του νομίμου κατόχου του έργου, καθώς επίσης και τις υποχρεώσεις του κλάδου και του επαγγέλματος.

Η επαγγελματική δραστηριότητα των ιδιωτών Συντηρητών και η ανάθεση έργων Συντήρησης σε ιδιώτες Συντηρητές από διάφορους φορείς, όπως είναι: Δήμοι, Κοινότητες, εκκλησία, Πανεπιστήμια, Ιδρύματα, Μουσεία, ΝΠΔΔ (Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου) ΝΠΙΔ (Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου), η ανάγκη επιβολής

πειθαρχικών κυρώσεων, που φθάνουν μέχρι αφαίρεσης της αδείας άσκησης επαγγέλματος, όταν το απαιτούν οι συνθήκες, δημιούργησαν την ανάγκη να ιδρυθεί **Επιμελητήριο Συντηρητών Αρχ/των και Έργων Τέχνης** το οποίο θα μπορούσε να διαθέτει τέτοιο Εκτελεστικό Όργανο. Αυτή η ανάγκη έγινε γραπτό αίτημα το οποίο έχει κατατεθεί στο ΥΠΠΟ. Το αίτημα παρ' ότι τυχαίνει πάντα θετικής αντιμετώπισης από τις εκάστοτε Πολιτικές Ηγεσίες του ΥΠΠΟ, δεν έχει γίνει ακόμα αποδεκτό. Η ΠΕΣΑ όμως μέσα από το άρθρο 4 του Κώδικα δεοντολογίας δέσμευσε το Υπουργείο Πολιτισμού και πιστεύουμε πως σύντομα θα το οδηγήσει στην υλοποίηση του αιτήματος. Και για να λύσω την απορία των ξένων συναδέλφων που δεν γνωρίζουν ελληνική νομοθεσία, θα πω ότι το Επιμελητήριο Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης θα είναι Ν.Π.Δ.Δ., θα έχει επιστημονικό χαρακτήρα, θα λειτουργήσει ως συμβουλευτικό όργανο για το Υπουργείο Πολιτισμού σε ό,τι αφορά στο Χώρο της Συντήρησης Αρχ/των και Έργων τέχνης, θα στηρίζει τα συμφέροντα των συντηρητών μελών του, θα έχει πειθαρχικά όργανα και θα αποτελέσει μοχλό ισορροπίας ανάμεσα στο Δημόσιο και στον ελεύθερο επαγγελματία, αναγκάζοντας έτσι το Υπουργείο Πολιτισμού να δημιουργήσει τις αρμόδιες για αυτό υπηρεσίες.

Είναι σημαντικός ο ρόλος που κλήθηκε να παίζει το άρθρο 29 του Κεφαλαίου Δ του Κώδικα Δεοντολογίας. Το άρθρο αναφέρει «**Το εμπόριο πολιτιστικών αγαθών που υπάγονται στην προστασία των διατάξεων του Αρχαιολογικού Νόμου, καθώς και η άμεση η έμμεση διευκόλυνση με σκοπό την αθέμιτη και παράνομη διακίνησή τους, είναι δραστηριότητες απολύτως ασύμβατες με το λειτούργημα του Συντηρητή Αρχ/των και Έργων Τέχνης**».

Το ότι ένας Συντηρητής Αρχ/των και έργων Τέχνης **δεν μπορεί να είναι συγχρόνως και Έμπορος έργων τέχνης**, και να διατηρεί κατάστημα πώλησης παλαιών αντικειμένων πιθανόν και εργαστήριο συντήρησης, αποτελούσε πάγιο αίτημα της ΠΕΣΑ. Το αίτημα αυτό

αφού πρώτα πέρασε στο άρθρο 29 του Κώδικα δεοντολογίας, αποτυπώθηκε κατά τον καλύτερο τρόπο τρία χρόνια αργότερα στο Νόμο 3028/02 «**Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς**» (εδάφιο γ § 2 του άρθρου 32) ως εξής:

Άρθρο 32

Αρχαιότητες και έμπορος νεώτερων Μνημείων - «... Για την άσκηση των δραστηριοτήτων αυτών απαιτείται ειδική άδεια η οποία χορηγείται ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνώμη του Συμβουλίου, σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που... γ) δεν έχουν αναγνωρισθεί ως συλλέκτες Μνημείων και δεν ασκούν επάγγελμα που σχετίζεται ή σχετιζόταν με την προστασία Μνημείων. »

Σημαντικό επίσης θεωρείται το άρθρο 66 στον ίδιο Νόμο που ποινικοποιεί οποιαδήποτε αυθαίρετη επέμβαση και εκτέλεση έργου συντήρησης σε Μνημεία, και προβλέπει ποινή φυλάκισης μέχρι τρία έτη. Αυτό αφορά τις διατάξεις του άρθρου 43 που περιγράφει σαφώς ποιοί διενεργούν τέτοιες εργασίες. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι πολλά στοιχεία του Κώδικα Δεοντολογίας αλλά και του Νόμου 3028/02 κυρίως το άρθρο 43 ελήφθησαν υπ' όψη στην σύνταξη της Χάρτας Συντήρησης των Τοιχογραφιών του ICOMOS, που συμμετείχε η ΠΕΣΑ, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη το **2003**. Παρόμοια στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν κατά την σύνταξη του καταστατικού της υπό σύσταση Διεθνούς Επιστημονικής Επιτροπής του ICOMOS για την «Συντήρηση των ενσωματωμένων έργων Τέχνης σε Μνημεία και Αρχαιολογικούς Χώρους». Το καταστατικό επικυρώθηκε με ομόφωνη απόφαση της 15ης Παγκόσμιας Γενικής Συνέλευσης του ICOMOS (Κίνα 17-21/10/2005), όπου αποφασίστηκε έδρα της Επιτροπής να είναι η Αθήνα για τα τρία πρώτα χρόνια και Έλληνας ο πρώτος Πρόεδρος. Οι εργασίες ολοκληρώθηκαν σε

συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στην αίθουσα συνεδριάσεων του ΥΠΠΟ τον Φεβρουάριο **2006**.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Έχοντας πετύχει λοιπόν σαν Συνδικαλιστικό όργανο να θεσμοθετηθούν βασικά αιτήματα του κλάδου σε **2** Νόμους και έχοντας θέσει την βάση μέσα από τον Κώδικα Δεοντολογίας για την σύσταση **Επιμελητηρίου Συντηρητών Αρχ/των και Έργων Τέχνης**, συνεχίζουμε την πορεία μας προς το μέλλον.

Η Ελληνική εμπειρία δεκαετιών, η οποία αποκτήθηκε μέσα από την συντήρηση σε κινητά και ακίνητα έργα τέχνης της χώρας μας, το υψηλό επίπεδο σπουδών Συντήρησης στον Ελληνικό χώρο και η επιστημονική προσέγγιση των θεμάτων συντήρησης μέσα από Εθνικά και Διεθνή συνέδρια, διαμόρφωσε ένα πλαίσιο αρχών , κανόνων και ηθικής των επεμβάσεων που εκφράστηκε μέσα από τον Κώδικα Δεοντολογίας που σας παρουσιάσαμε.

Η ΠΕΣΑ θέλει να τονίσει την πρωταρχική σημασία τόσο της ηθικής των επεμβάσεων όσο και των αρχών που θα πρέπει να πρωτανεύουν στη Συντήρηση και αποκατάσταση των Μνημείων των κινητών και ακινήτων έργων Τέχνης, οι οποίες θα πρέπει να προέρχονται από μια κοινή συμφωνία και να διαμορφώνονται πάνω σε κοινούς στόχους.

Μόνο έτσι θα δώσουμε στους νεώτερους Συντηρητές οράματα και θα τους εμπνεύσουμε για νέους αγώνες, με στόχο την εξασφάλιση περισσότερων χρημάτων από τις κυβερνήσεις για τον Πολιτισμό. Ένα υψηλό καθήκον που και εμείς οι Συντηρητές Αρχ/των και Έργων Τέχνης έχουμε, αφού ο θεμελιώδης ρόλος μας είναι η προστασία ,η συντήρηση και η διατήρηση της Πολιτιστική κληρονομιάς των λαών προς όφελος των σημερινών και ερχόμενων γενεών.